

עיון בברכת הלבנה

הרב אליעזר לרנר

א. עיון בתלמוד בבלי לסנהדרין ובתלמוד הירושלמי לברכות

דין ברכת הלבנה מופיע בתלמוד הבבלי בסנהדרין מא ע"ב :

"ואמר רבי אחא בר חנינא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן עד כמה מברכים על החדש - עד שתתמלא פגימתה, וכמה? אמר רב יעקב בר אידי אמר רב יהודה עד ז', נהרדעי אמרי עד ששה עשר".

ולא מוזכר שצריך לברך על הלבנה בחדושה משמע שהיה ברור לתלמוד הבבלי שצריך לברך אלא כל השאלה היתה עד מתי מברכים.

ואילו בתלמוד הירושלמי מופיע דין ברכת הלבנה במס' ברכות (פ"ט ה"ב) :

"הרואה את הלבנה בחדושה אומר ברוך מחדש חודשים".

במסכת ברכות בתלמוד הבבלי המצוי בידינו לא מוזכר דין ברכת הלבנה, אולם בחלק מכתבי היד של התלמוד הבבלי כן מופיע דין זה במסכת ברכות. כך מובא בדקדוקי סופרים לברכות נט ע"ב, לאחר המלים "נגהי ארבעה" שבמס' ברכות כתוב :

"כת"י בית נתן נגהי ארבעה אמר רב יהודה הרואה לבנה בחדושה אומר ברוך שבמאמרו ברא... מחדש חודשים, וכן משמע מרי"ף ורא"ש שהיה כתוב כאן לפנייהם ברכת הלבנה, ובכתב יד פרק הרואה אר"י הרואה לבנה בחדושה אומר ברוך אשר במאמרו ברא שחקים והשאר ליתא".

נציין כאן נקודה מעניינת, שהאדמו"ר מצאנז, בשו"ת דברי יציב, סימן קעח, למרות שמן הסתם לא הכיר את הדקדוקי סופרים- עלה על כך שבחלק מהנוסחאות של התלמוד הבבלי כן מופיע דין ברכת הלבנה במס' ברכות, וז"ל :

"כשהייתי בזה לא הבנתי בהך דסנהדרין שמה עד כמה מברכים על החדש וכו' דאהיכא קאי והיכן מוזכר דבעי לברך ואיכא ברכה על החדש ששואל עד כמה וכו', וגם הייתי נבוך לפשטות הפוסקים דהוה מצווה עד שאמרו בה דהוי מצוות עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות... וכשעינתי בזה לא מצאתי כלל בש"ס דילן הא דהרואה לבנה בחדושה מברך, ולזה לא הבנתי על מה קאי הך דסנהדרין מ"ש ר' יוחנן עד כמה מברכים. ובירושלמי ברכות מוזכר הלשון הרואה לבנה בחדושה מברך אבל הטור העתיק א"ר יהודה הרואה לבנה בחדושה וכו' ובירושלמי לא נאמר זה בשם ר' יהודה רק סתמא, ובב"י ציינו על הטור מהא דסנהדרין ושם נזכר רק נוסח הברכה אבל לא הך דהרואה מברך, ומצאתי ברי"ף וברא"ש שאחר ת"ר הרואה חמה בתקופתה לבנה בטרתה איתא שם א"ר יהודה הרואה לבנה בחדושה אומר וכו', וכנראה שגם הרמב"ם והטור גרסי כן בגמ'".

והנה, יש ראשונים שהביאו את דין ברכת הלבנה בהל' ברכות (כמו הרי"ף והרא"ש) ויש ראשונים שהביאו את דין ברכת הלבנה בהל' ראש חדש (כמו הטור בסימן תכו).

ונראה לומר, שאותם ראשונים שהביאו את דין ברכת הלבנה בהלכות ברכות- גרסו את דין ברכת הלבנה במסכת ברכות.

ואותם ראשונים שהביאו את דין ברכת הלבנה בהלכות ראש חדש- לא גרסו את דין ברכת הלבנה במסכת ברכות, וממילא המקום המתאים להביא את דין ברכת הלבנה הוא בהל' ראש חדש.

והנה באחרונים מצינו דיון האם ברכת הלבנה נחשבת לברכת הראיה או לברכת המצוות, כמה מן האחרונים סבורים שברכת הלבנה נחשבת כברכת הראיה, ב "נעם" חלק יא, עמ' רסא, כתב בשם ה"צפנת פענח" שברכת הלבנה וברכת החמה אינן ברכות המצוות אלא ברכות הראיה, גם השבות יעקב סובר שברכת הלבנה היא ברכת הראיה, וז"ל: "קדוש לבנה אינו חובת הגוף כלל רק כשאר ברכות הראיה כמו זיקים וזועות", (ח"א סימן יב) גם השדי חמד כללים מערכת ב' סימן כט, כתב שברכה שאין בה וצונו אינה ברכת המצוות אלא ברכת השבח, לעומת זאת- יש הסבורים שזו ברכת המצוות, בספר "קדוש לבנה-אוצר הלכות ומנהגים" במלואים סימן א, הביא שיש מי ששאל את החזון איש וענה לו שבודאי אין ברכת הלבנה דומה לשאר ברכות והוה מצווה גמורה והביא ראיה מדברי הגמרא בסנהדרין שם, שכל המברך על החודש בזמנו כאילו קבל

פני שכינה, ועוד- לפי אותם פוסקים הסבורים שמצווה ביד האדם להשתדל ולהתאמץ לראות הלבנה ולברך עליה - כמו בספר "אוצר חיים" (ספר של מנהגי צאנז) מנהגי ראש חדש סימן ריג, שכתב "בהגיע סוף זמן קדוש לבנה ולא נראתה הלבנה חובה להיות ניעור שני לילות האחרונים להשיג הלבנה ולקדשה"- מכאן שברכת הלבנה היא ברכת המצוות.

ברצוני לטעון שדיון זה, שמופיע בספרות האחרונים- שורשיו מופיעים כבר בתלמוד ובגרסאותיו.¹

טענתי היא, שהשאלה האם קיימת גרסה של ברכת הלבנה המופיעה במסכת ברכות בתלמוד הבבלי, גוררת אחריה דיון במעמדה של ברכת הלבנה: אם קיימת גרסה כזו- אז ברכת הלבנה היא ככל ברכות הראיה המוזכרים במסכת ברכות. אם לא קיימת גרסה כזו, ודין ברכת הלבנה מוזכר רק במסכת סנהדרין- אז ברכת הלבנה נחשבת לברכת המצוות, והראיה שברכה זו נחשבת כברכת המצוות שהרי אביי אומר הלכך צריך למימרא מעומד שהיא קבלת פני שכינה ומכאן שהיא כברכת המצוות, וכל ברכות המצוות צריך לאמרם מעומד. (עיין משנה ברורה או"ח סי' ח, ס"ק ב).

ב. מחלוקת תלמוד ירושלמי ובבלי במעמדה של ברכת הלבנה

ברצוני לטעון שיש שתי תפיסות אפשריות בעניינה של ברכת הלבנה, ונחלקו בהם התלמודים - הבבלי והירושלמי. התפיסה שבאה לידי ביטוי במס' ברכות בתלמוד הירושלמי, רואה בברכת הלבנה ברכת ראיה רגילה, ככל ברכות הראיה. התפיסה שבאה לידי ביטוי במס' סנהדרין בתלמוד הבבלי - רואה בברכת הלבנה לא סתם ברכת ראיה אלא ברכה המבטאת את רעיון התחדשותו של עם ישראל בדומה להתחדשותה של הלבנה. בעקבות הרעיון שמבטאת ברכת הלבנה - הברכה הפכה לטקס חגיגי, מה שלא מצינו בכל ברכות הראיה. ונראה לבאר הבדל זה כך: בבבל, כאשר אין קדוש

¹ ישנה דעה נוספת באחרונים והיא שברכת הלבנה נחשבת כברכות הנהנין, דעה זו תלויה בשאלה האם ברכת הלבנה היא רק על ראית הלבנה או גם על הנאת אורה, (דיון זה מופיע בספר "קדוש לבנה - אוצר הלכות ומנהגים" מלואים סימן ב).

החדש, ואין את החגיגות הנלוות לקדוש החדש- התלמוד הפך את הרעיון של ברכת הלבנה מברכה רגילה לטקס חגיגי, כיון שאין חגיגות אחרות.²

רעיון זה, שברכת הלבנה היא בטוי רעיוני להתחדשותו של עם ישראל נמצא בדברי הגמ' לסנהדרין בכמה דינים:

(א) "אמר רבי אחא בר חנינא אמר רבי יוחנן: כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה".

מבאר המהרש"א: "לפי שישראל בגלותם אינם זוכים לראות פני שכינה ורחוקה מקבלתה אבל חדוש הלבנה הוא סימן לישראל שהם עתידים להתחדש כמותה לפאר ליוצרם בקבול פני שכינה כמו שיורה על זה נוסח ברכת הלבנה ולזה כשאנו מברכים על החדש בזמנו שהוא סימן שאנו עתידים להתחדש כמותה והרי אנו כאילו מקבלים פני שכינה".

(ב) יש כמה הלכות בתלמוד הבבלי המבטאות את רעיון החגיגות בברכת הלבנה, כגון דברי הגמ' "מכתפי אהדדי", ומבאר המאירי: "והזכירו בכאן על מקצת חכמים שהיו קופצים ומברכים וכן נהגו רבים לעשות שלש קפיצות דרך שמחה וחייבת מצווה". ובדרכי משה נאמר על מנהג זה: "סימן לכנסת ישראל שעתידה להתחדש כמותה ולחזר ולהדבק בבעלה שהוא הקב"ה דוגמת שמחת נישואין".

(ג) מכיון שבתלמוד הבבלי-ברכת הלבנה קיבלה משמעות שונה - ממילא הברכה התארכה בתלמוד זה, והיא כוללת בתוכה תפלה על התחדשות ישראל.³

השוני שחל בברכת הלבנה גרר אחריו שוני ברמת החיוב של הברכה- מברכת רשות לברכת חובה.

² משה צדוק במאמרו "ברכת הלבנה" ב "עלון שבות" 100, דחה את הסברה שקדוש לבנה זה זכר לקדוש החדש משום שמעיון במקורות שונים עולה שמקורה של ברכת הלבנה קדום יותר מהזמן בו פסק קדוש החדש ע"פ עדי ראה.

³ על השוני באורך הברכה כבטוי לשוני במעמדה של הברכה, ראה במאמרו של הרב מיכאל גרוס "ראה והתקין צורת הלבנה" ב"אמרי ישר" עלון 21.

בכל ברכות הראיה- אין חיוב לראות, ורק אם ראה- מברך, ואולם בברכת הלבנה- יש חיוב לצאת ולראות את הלבנה כדי להתחייב בברכתה, יוצא אם כן שלדעת התלמוד הבבלי ברכת הלבנה היא ברכת חובה.⁴

אולם אצל ראשונים רבים לא מוזכרת ההלכה המובאת במסכת סופרים (עליה נדבר בסעיף הבא) שיש לברך על הלבנה במוצאי שבת, ברמב"ם בהל' ברכות (פרק י, הלכה כ) מובא: "אם לא ברך עליה בליל ראשון מברך עליה עד ששה עשר יום בחדש עד שתמלא פגימתה", ולא מוזכר שיש לברך במוצאי שבת.

ג. עיון במסכת סופרים

במסכת סופרים בא לידי בטוי הרעיון (שהחל בתלמוד הבבלי לסנהדרין) שברכת הלבנה אינה רק ברכת השבח אלא טקס שלם, ובעוד שבתלמוד הבבלי לא הוזכר כלל מהו הזמן הראוי לברכת הלבנה, במסכת סופרים נאמר במפורש שזמן הברכה הוא במוצאי שבת.

במסכת סופרים פרק יט, י, מובא:

"ואין מברכים על הירח אלא במוצאי שבת, כשהוא מבושם ובכלים נאים, ותולה עיניו כנגדה ומישר רגליו ומברך....".

במסכת סופרים מובאת הלכה חדשה שלא הוזכרה בשום מקום קודם, נאמר שיש לברך על הירח דווקא במוצאי שבת, לדברי מסכת סופרים, יוצא שבברכת הלבנה לא חל הכלל שנאמר ביחס לכל המצוות- שאין מחמיצים את המצוות.

גם דין זה מתקשר למגמה של ראית ברכת הלבנה כמבטאת את התחדשות ישראל, ומוצאי שבת זהו זמן של התחדשות.

⁴ בספר "קדוש לבנה - אוצר הלכות ומנהגים" מלואים, סימן א, דן בשאלה זו האם בברכת הלבנה יש חיוב לצאת ולהביט בלבנה כדי להתחייב בברכתה.

בספר המנוחה (לרבינו מנוח מנרבונה) מהדורת הורביץ, הלכות ברכות י, יז, חלק על המסכת סופרים וכתב שיש לברך על הלבנה מיד ולא יחמיץ המצווה:

"ונהגו רוב העולם להמתין מלברך על החדש עד ליל מוצאי שבת ... ועניין זה יוצא להם ממסכת סופרים... והפוסקים לא רצו לכתב דברים אלו לפי שאין הדעת נוטה שיחמיץ אדם מצווה הבאה לידו ומי יודע סבות העולם ומונעים רבים שיכולים לבוא על האדם, לכן כל ירא א-להים יברך תכף כשיראנה בחדושה ולא ימתין עד מוצאי שבת".

בתרומת הדשן סימן לה, מובא שיש לקדש את הלבנה בחול בבגדים נאים, ויש בהצעה זו מעין פשרה- מצד א'- לקיים את הכלל של זריזים מקדימים למצוות, ולא להמתין עד מוצאי שבת, ומצד ב'- להרוויח את היתרון של מוצאי שבת- ולקדש בבגדים נאים גם ביום חול.

ד. נשים בברכת הלבנה

הגמ' בסנהדרין מתייחסת לחיוב נשים בברכת הלבנה:

"אמר ליה רב אחא לרב אשי במערבא מברכי ברוך מחדש חודשים. אמר ליה האי נשי דידן נמי מברכי".

מגמ' זו משמע שנשים מברכות את הברכה בנוסח הקצר, כפי שזו מופיעה בתלמוד הירושלמי "ברוך מחדש חודשים", אך לא מברכות את הנוסח הארוך כפי שנוסח זה מופיע בתלמוד הבבלי. ובאמת בפוסקים משמע שנשים לא מברכות את ברכת הלבנה כיון שזו נחשבת למצוות עשה שהזמן גרמא. (ראה יביע אומר ה, לו). ונראה לבאר זאת כך: לתלמוד הירושלמי- ברכת הלבנה נחשבת ככל ברכות הראיה שגם נשים חיבות בהם, ואילו לתלמוד הבבלי- ברכת הלבנה נחשבת לברכות המצוות, ונשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא. הסבר זה מופיע בשו"ת חבלים בנעימים או"ח סי' ח:

"נראה דפשוט ברכת לבנה היא על הנאת האור וכברכת יוצר אור ופוקח עורים, ואף דהיא זמן גרמא מ"מ בברכות הנהנין אין נ"מ בין איש לאשה וצריכות לברך, וזה שאמר אי במערבא מברכי רק מחדש חודשים והיא ברכת הנהנין גם נשי דידן מברכי, אלא באמת אמר רבי יוחנן דברכת הלבנה היא כמקבל פני שכינה והיא מברכות המצוות,

וע"ז נוסד מטבע ארוך אשר במאמרו ברא שחקים ומזכיר ערך הלבנה ויחוסה לישראל, וברכת מצווה שהזמן גרמא לא תקנו לנשים ... דווקא לנוסח הקצר שבמערבא דהיא ברכת הנהנין נשי מברכי, אבל לדידן דהיא מברכות המצוות י"ל דלא תקנו להם".

ד. קדוש לבנה: המעבר לקבלה

עד כאן הבאנו את הדעות השונות בענין קדוש לבנה בפוסקים, מכאן ואילך נעבור לקבלה. דבר ידוע הוא שספרות הקבלה השפיעה רבות על פסיקת ההלכה, בנידון שלנו ברכת הלבנה היא ברכה שספוגה מאד מספרות הקבלה, בעיקר בשני תחומים - זמן הברכה בחודש, וברכת הלבנה במוצאי שבת. כידוע, כשם שבעולם התלמודי יש מסורות שונות, כך בעולם הקבלי יש מסורות שונות, יש מסורות קבלה הזוהות למסורת התלמודית, ויש מסורות קבלה השונות מאד מהמסורת התלמודית.

בספר הקנה, (השדי חמד בכללי הפוסקים סימן טו אות מט, מביא שתי דעות מיהו בעל ספר הקנה-או אביו של רבי נחוניא, או מיוחס לרבי אביגדור קרא מפראג אחד הראשונים) סוד ברכת הלבנה, מובא :

"סוד ברכת הלבנה והחמה הרואה לבנה בחדושה באותה שעה צריך לברך מיד ולומר בא"י אשר במאמרו ברא שחקים וכו'... ודע בני שמצווה מן המובחר לקדש בלילה הראשונה ואם לאו עד ליל טו' שאז מלוי פגימתה והוה ליה חדוש, משם ואילך מתחיל להסתר ואשריו ואשרי יולדתו מי שזכה לברך הלבנה בזמנו שהוא מקבל פני שכינה עילאה היא הבינה פני העטרה, ויזהר לברך מעומד כי הוא דומה לתפלה אף כי הברכה יורד בירח".

ספר הקנה נמצא בעולם קבלי תלמודי, וכמו בתלמוד - כך גם לדבריו יש לברך את הלבנה כבר מהלילה הראשון, כך משמע מלשונו "הרואה לבנה בחדושה", וזה בדומה לדברי הרמב"ם. לעומת זאת - בבית יוסף, אורח חיים סימן תכו, לאחר דיון ארוך בנושא כתב: "והר"י גיקטיליא בעל שערי אורה כתב בתשובה שע"פ הקבלה אין לברך על חדוש הלבנה עד שיעברו עליה ז' ימים". השולחן ערוך אורח חיים סימן תכו סעיף ד, פסק כדבריו: "אין מברכים עליה עד שיעברו שבעת ימים עליה".

בספר היובל לר"י פריימאן עמ' 167, מביא תשובת ר"י גיקטילה וז"ל:

"מה שנהגו במקצת מקומות על הלבנה לברך אחר שעברו עליה שלשה ימים או יותר, אם האמת איתם או לאו?

תשובה: דעו לכם בודאי כי אותם המקומות טועים הם, והפוסקים שהורו להם כך הלכו חשך ולא אור, כי הלבנה הוא סוד דוד מלך ישראל חי וקיים, והוא סוד שביעי, ואין שכינה שורה עליו עד שיעברו עליה שבעה ימים בסוד הכלה, שאין פוחתים לה משבע ברכות, וכן המנורה שבעת קני המנורה וכן השמיטה מן שבע שנים וכן סוד המולדות והתקופות חשבונם בנוי על שבעה, ולפי זה אין מברכים עליה עד שיעברו עליה ז' ימים ועד בכלל ובלייל שמיני מברכים עליה".⁵ ספר הקבלה הזה - שערי אורה - אינו מבוסס על קבלת האר"י.

והנה בספר "פרי עץ חיים" שער ר"ח פרק ג, מובאת מסורת בשם האר"י שיש לברך על הלבנה בר"ח:

"אנו אומרים ברכה זו בר"ח מפני שהיא מתחדשת בר"ח, ולפי שהיא יוצאת בת"ת שלו, נקראת עטרת תפארת, לעמוסי בטן הם ישראל שכולם יוצאים מבטן שלה, והם עמוסים, ולפי שהם שם מקום שלה, גם הם עתידים להתחדש כמותה".

ואילו בספר "חמדת ימים" חלק ב, כד ע"ב, מובאת מסורת אחרת בשם האר"י, ולפיה גם לפי האר"י אין לקדש את הלבנה לפני שיעברו עליה ז' ימים:

"וקבלנו מאת רבנו האר"י שלא לקדש הלבנה עד לאחר ז' למולד ואף אם חל מוצ"ש אחר ד' או ה' מהמולד לא יקדשוה כל שלא עבר עליה ז' ימים, וכן ראיתי רבים מהבאים בסוד ה' האיתנים לא חששו לא לטעם שלא להחמיץ המצווה ולא לטעם שרוב הצבור מתקבצים ולא לטעם שהם מבושמים".

החסידות קבלה את המסורת של החמדת ימים. האדמו"ר מקומרנא בזהר חי, פרשת וירא כותב שדבריו של ה"חמדת ימים" אינם נכונים, אולם הוא אינו יכול לשנות מנהג שנתפשט:

⁵ גם ב"מגיד מישרים" לפרשת נצבים מובא שאין מברכים אלא עד שיעברו ז' ימים, וכן ברמ"ע מפאנו ספר עשרה מאמרות, מאמר אם כל חי חלק א' סימן יט.

"שקר ענה ושקר העיד כי אין מזה זכר בדברי מרן האר"י אדרבה בפרי עץ חיים מבואר להדיא ברכת הלבנה אנו אומרים בראש חדש...ותיכף שיראנה יקדש אותה אפי' ביחיד, ואילו ידעתי בימי חורפי שמנהג זה נתפשט על פי סברת חמדת הימים הייתי נוהג לקדשה בראש חדש מיד, וכעת אי אפשר לי לשנות בימי סבא".

יוצא שבנושא זמן קדוש לבנה ישנה השפעה גורפת של ספרות הקבלה על ההלכה. דעתו של היביע אומר (חלק ה, סימן לו) היא שלמרות שההלכה המקורית היא שבעה ימים שלמים, הוא טוען שמספיק מקצת ז', ובכך למעשה הוא עוקר את הרעיון העיקרי של הקבלה שטענה שצריך ז' ימים שלמים. יש שחלקו על היביע אומר שהסתפק במקצת היום השביעי, למשל - בעל יצחק ירנן, חלק ב', סימן יד - חולק עליו, וטוען שצריך ז' ימים שלמים.

לסיכום: בספרות הקבלה יש ב' מסורות בשאלה האם אפשר לקדש את הלבנה לפני שיעברו ז' ימים בחדש, או שצריך לחכות עד שיעברו ז' ימים בחדש, לפי ספרות הקבלה שאינה מקבלת האר"י - צריך לחכות עד שיעברו ז' ימים בחדש, ולפי ספרות הקבלה מקבלת האר"י - יש ב' מסורות, במסורת המובאת בספר "פרי עץ חיים" מובא שלדעת האר"י אפשר לקדש את הלבנה כבר בר"ח, ואילו למסורת המובאת בספר "חמדת ימים" אין לקדש את הלבנה עד לאחר ז' למולד, והחסידיים נוהגים לפי מסורת זו.

ה. קדוש לבנה בליל שבת

נושא נוסף שבו ספרות הקבלה השפיעה על הלכות ברכת הלבנה הוא ברכת הלבנה בליל שבת.

בשו"ת הרדב"ז חלק ד, סימן קלג, מובא שאין לקדש את הלבנה בליל שבת, והטעמים לכך מושפעים מספרות הקבלה:

"שאלה שאלת למה אין מברכים על הלבנה בליל שבת והרי אותה שעה ראויה להקבלת פני שכינה וגם הוא מבושם".

עונה הרדב"ז:

"ראיתי בטעמו של דבר דשמה יש תחומין למעלה מעשרה, והוי כאילו הלך להקביל חוץ לתחום, ולכך אין מברכים עליה בלילי שבתות ויו"ט וכמה חלוש טעם זה".

לאחר שהרדב"ז שלל את הטעם הזה, מביא הרדב"ז טעם משלו:

"והנראה לעניות דעתי כי בלילי שבתות אנו מקבילים פני המלך בקדוש היום והוא שעת הזווג ולא אורח ארעא להקביל פני השכינה באותה שעה, אבל במוצאי שבת שאנחנו מלויים את המלך בהבדלה אז ראוי להקביל פני שכינה משום דאזלא לה נפש יתרה וראוי להקביל פניה ליתובי דעתה ולפיסה".

באור: בראשית דבריו, הרדב"ז מביא טעם ודוחה אותו: משום שבקדוש לבנה אנו מקבילים פני שכינה, ושכינה לא יורדת למטה מי, והאדם המקדש את הלבנה צריך לצאת מהמקום שלו למקום שלה ואין הולכים חוץ לתחום בשבת. הרדב"ז דוחה טעם זה וטוען שמדובר בטעם חלוש, ונראה להסביר בדבריו, מכיון שהמושג של הליכה חוץ לתחום נחשב למושג הלכתי, ואין לערב אותו עם מימרת חז"ל, שאינה מימרה הלכתית, שקדוש לבנה נחשב להקבלת פני שכינה, וממילא לטעון שבקדוש לבנה נחשב שאנו יוצאים חוץ לתחום. לאחר דחיית טעם זה, מביא הרדב"ז טעם משלו, הרדב"ז נוקט במושג קבלי שביליל שבת כנסת ישראל נפגשת עם המלך, ולא עם השכינה.

בפוסקים מובאים טעמים נוספים מדוע אין לקדש את הלבנה בליל שבת, במהרי"ל (הלי' יו"ט) נאמר: "ועוד דנראה ברכת הלבנה כעין תחנה ואין לומר ביו"ט", אולם טעמים אלו הם טעמים דחוקים, הטעם שאין לקדש את הלבנה בליל שבת משום שברכת הלבנה נחשבת לתחינה דחוק משום שכמעט ולא מוזכר לשון תחנה בברכת הלבנה, ועוד- הרי אנו כן אומרים תחינות בשבת על סדר התפלה. (כגון "א-להי נצור). ואולי צריך להסביר בדברי אותם פוסקים, שגם לשיטתם, המקור לכך שאין מקדשים את הלבנה הוא מספרות הקבלה, ואותם פוסקים ניסו לבאר גם לפי הפשט מדוע שלא לקדש את הלבנה. יש אחרונים שאינם מקבילים הלכה זו, שאין מקדשים את הלבנה בליל שבת, ונביא כאן את דברי שו"ת שבות יעקב חלק ג סימן לא:

"כי באמת לא נראה כנגד לבי לבב דוד שום אסור כלל או אסור מוסיף לדין ולומר שיש שום נדנוד אסור לקדש הלבנה בליל שבת, ולית דין צריך בשש, כי לא ידעתי נפשי שמתני לחלק בין הברכות, הלבנה אי ברכת הרואה קשת או הרואה רקיע בטהרתו,

ברכות רעמים וזועות, וכמו שמעולם לא שמענו שום נדנדוד בבי מדרשא לומר מי שהרואה קשת ביום השבת או רואה רקיע בטהרתו שלא לברך, וכל הברכות בכלל שמברכים בשבת כמו בחול, וא"כ מאין לחלק בין הברכות".

ה"שבות יעקב" משווה את ברכת הלבנה לשאר ברכות הראיה, וטוען שכשם שלא יתכן לומר ביחס לשאר ברכות הראיה שאין מברכים אותם בשבת - כך לא יתכן לומר ביחס לברכת הלבנה שאין מברכים אותה בשבת, ה"שבות יעקב" טוען שגדר ברכת הלבנה דומה לשאר ברכות הראיה, וכבר עמדנו לעיל שישנה מחלוקת באחרונים מה גדרה של ברכת הלבנה: האם היא נחשבת לברכת ראייה רגילה או לברכת המצוות. בהמשך כותב ה"שבות יעקב" שגם בדעת הסוברים שברכת הלבנה אינה ברכת ראייה רגילה אלא ברכת המצוות, מותר לברך על הלבנה בליל שבת, מכיון שכל הטעם שאין לברך על הלבנה בשבת מושפע מהנסתר ואנו לא פוסקים הלכה לפי נסתר:

" והנה ראיתי בתשובת הרדב"ז שרוצה ליתן טעם לאסור קדוש לבנה בשבת ע"פ קבלה מפני שהוא ליל זוג... וכבר אין אנו נוהגים ע"פ קבלה כל שהוא נגד הדין שהרי אנו מניחים תפילין בחול המועד ומברכים על התפילין של יד מעומד וע"פ קבלה אסור, לפ"ז אין לנו עסק בנסתרות כי הנסתרות לה' א-להינו והנגלות לנו ולבנינו ואם כן מהיכי תיתי לאסור קדוש לבנה בשבת וביו"ט".

גם "ערוך השלחן" הל' ר"ח, סימן תכז, כותב שמעיקר הדין אין בעיה לקדש את הלבנה בליל שבת, והטעמים שנאמרו בזה הם על דרך הקבלה:

"הטעמים שנאמרו בזה מדרך ההלכה אינם מתקבלים על הלב והאמת הוא דע"פ דין אין שום חשש בזה ורק יש טעמים כמוסים ע"פ קבלה ולכן פשיטא אם יש עוד כמה לילות פשוט שאין מקדשים ואם שבת הוא הלילה האחרון פשיטא שמקדשים, אלא אפי' יש עוד לילה אחת נראה דבמדינתנו שמוחזקת בעננים יקדשו בשבת".

ה"משנה ברורה" כותב שהטעם לכך שאין מקדשים את הלבנה הוא על פי קבלה, ובדוחק מביא טעמים גם על פי הפשט:

"ומכל שכן שאין מקדשים אותה בליל שבת והרבה טעמים נאמרו בזה על פי הקבלה, ועל פי פשוטו יש לומר משום שעושים את המצווה בשמחה ורגיל לבוא לידי רקודין וזה אסור בשבת, ואף דרקודים של מצווה התירו וכמו בשמחת תורה שאני

התם דאי אפשר לדחות היום, מה שאין כן הכא דאפשר לעשות המצווה מקדם השבת או לדחות לאחר השבת".

לסיכום: המקור לכך שאין לקדש את הלבנה בליל שבת הוא מספרות הקבלה, הפוסקים ניסו להסביר מדוע אין לקדש את הלבנה גם לפי הפשט, יש אחרונים שלא קבלו את דברי ספרות הקבלה ולדבריהם מותר לקדש את הלבנה בליל שבת, ויש אחרונים שכתבו שלמרות שמעיקר הדין אין בעיה לקדש את הלבנה בליל שבת- ראוי לחשש לדברי הקבלה ולא לקדש את הלבנה בליל שבת אלא בשעת דחק מרובה.

סיכום

א. דין ברכת הלבנה מופיע בתלמוד הבבלי למס' סנהדרין ובירושלמי במס' ברכות, ויש כת"י שמופיע גם בבבלי מס' ברכות.

ב. התפיסה שבאה לידי בטוי בבבלי רואה את ברכת הלבנה כבטוי להתחדשותו של עם ישראל ולא סתם ברכת ראייה, ובעקבות כך הפכה ברכה זו לטקס חגיגי.

ג. נשים מברכות את הנוסח הקצר של הברכה המופיע בתלמוד הירושלמי, ולא את הנוסח הארוך המופיע בתלמוד הבבלי.

ד. בספרות הקבלה יש הסבורים שמברכים על הלבנה רק לאחר שיעברו עליה ז' ימים.

ה. בספרות הקבלה יש הסבורים שאין מברכים על הלבנה בשבת.

ו. לעיון נוסף ראה באנציקלופדיה התלמודית כרך ד' ערך ברכת הלבנה עמ' תסז, ואילך.